

Gambling med åpen tilgang

Forskningsrådenes plan for åpen publisering av forskning må justeres for å unngå alvorlige negative virkninger.

Forskningsrådene i flere europeiske land, også Norge, annonserte i september i år Plan S, der målet er full åpen tilgang til alle forskningspublikasjoner finansiert av offentlige midler. Hensikten er god, og det er bred enighet om målet om åpen tilgang. Derimot er det stor bekymring om gjennomføringen.

Fra og med 2020 vil forskningsrådene kreve at all forskning som de finansierer skal publiseres i tidsskrifter med full åpen tilgang. I dag har de fleste tidsskrifter relativt høye abonnementspriser, men Plan S krever «Gold open access», der tidsskriftet ligger åpent tilgjengelig for alle lesere. Andre måter å sikre åpen tilgang på vil ikke bli godkjent.

Forskere frykter at dette vil få alvorlige negative virkninger for forskningen i de land som omfattes av planen.

De mest anerkjente tidsskriftene spiller en sentral rolle i utvikling og formidling av forskning. Alle artikler vurderes av kompetente fagfeller, og denne prosessen innebærer forbedring og kvalitetsvurdering av forskningen som har stor betydning for gjennomslaget i forskningsmiljøene. Publisering er særlig viktig for oppmerksomhet for det store flertall av forskere som ikke har et velkjent navn innen forskningen, eller som ikke kommer fra et prestisjefyllt forskningsmiljø.

Tidsskriftene fungerer ikke perfekt, men det er vanskelig å se gode alternativer.

Plan S forutsetter en rask og omfattende endring av tidsskriftene. Ifølge Jørgen Carling og forskerkolleger (2018) er det per i dag bare tre prosent av alle vitenskapelige tidsskrifter på toppnivå (nivå 2), som tilfredsstillt forskningsrådenes krav.

Hvis tidsskriftene ikke tilpasser seg raskt nok, vil forskere i de land som omfattes av Plan S måtte velge mellom finansiering fra forskningsrådene eller mulighet til å publisere i de mest anerkjente tidsskriftene.

Trolig vil mange forskere la

Heldigvis finnes det alternative løsninger som gir åpen tilgang uten de ulemper som Plan S medfører. Flere forskere har anbefalt at publisering av en forfatterversjon av artikkelen i et åpent tilgjengelig arkiv bør godtas som åpen tilgang. Foto: Istock/Getty Images

Allerede nå ser vi at mange tidsskrifter publiserer artikler uten reell kvalitetskontroll, noe som er uheldig for forskningen

Økonomi Steinar Holden

være å søke til forskningsrådene for å kunne fortsette å publisere i anerkjente tidsskrift. Men for forskere som er avhengig av slik finansiering til lønn, utstyr eller prosjektmedarbeidere, vil Plan S innebære en kraftig begrensning på publiseringmulighetene. Dette vil særlig ramme unge og uetablerte forskere, men ikke bare dem.

I de land som gjennomfører Plan S vil det være forståelse for at manglende publisering i de beste tidsskriftene skyldes restriksjonene og ikke manglende forskningskvalitet. Men hoveddelen av forskningsverdenen står utenfor planen, og uten publisering i de mest anerkjente tidsskriftene vil mulighetene for forskerne i de land som omfattes, forsvinne.

Selv om flere tidsskrift tilpasser seg til kravene i Plan S, vil det likevel være betydelige problemer med ordningen. Den løsningen som Plan S bygger på, «Gold open access», har klare svakheter. Uten abonnementsinntekter må kostnadene ved å drifte et godt tidsskrift dekke på andre måter. Enkelte tidsskrifter med «Gold open access» har en publiseringssavgift på over 40.000 kroner. Mange av de mest anerkjente tidsskriftene publiserer få artikler, og hvis de skulle gå over til «Gold open access» ville publiseringssavgiften kunne bli betydelig høyere enn dette. Høy publiseringssavgift vil særlig være et problem for forskere med svak finansiering, ikke

minst unge og uetablerte forskere og forskere i fattige land.

Høy publiseringssavgift vil trolig ha en uheldig virkning på kvaliteten på tidsskriftene, fordi det gir et sterkt incentiv til å akseptere flere artikler og svekke fagfellevurderingen. Allerede nå ser vi at mange tidsskrifter publiserer artikler uten reell kvalitetskontroll, noe som er uheldig for forskningen, og ikke minst for forskningens generelle rykte.

Heldigvis finnes det alternative løsninger som gir åpen tilgang uten de ulemper som Plan S medfører. Flere forskere har anbefalt at publisering av en forfatterversjon av artikkelen i et åpent tilgjengelig arkiv bør godtas som åpen tilgang.

Forfatterversjonen er forfatterens endelige versjonen av artikkelen, etter avsluttet fagfelleprosess, men for forlagets formatering av artikkelen for publisering.

En lignende ordning har fungert godt i Storbritannia i flere år.

Åpen publisering av forfatterversjonen av publiserte artikler vil sikre at forskningen blir tilgjengelig for alle, uten å pålegge alvorlige begrensninger

på forskernes publiseringsmuligheter, og uten å være avhengig av en fullstendig omlegging av de vitenskapelige tidsskriftene.

Dette er en løsning som forskningsrådene også bør støtte.

Steinar Holden, professor ved Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo

Mer debatt s. 34-36 →

En selgers garanti om lavest pris kan være dårlig nytt for oss kunder, enten garantien er reell eller ikke

Elisabeth Lier Haugseth, direktør i Forbrukertilsynet, og **Lars Sjørgard**, konkurransedirektør

Gjestekommentar
– økonomi

Kari Due-Andresen

Hilde C. Bjørnland

Kjersti Haugland

Steinar Holden

Elisabeth Holvik

Per Richard Johansen

Knut Anton Mork

Debattansvarlig: Vidar Ivarsen **Telefon:** 22 00 10 59 **Sentralbord:** 22 00 10 00 **Epost:** debatt@dn.no

Hovedinnlegg/kronikk: Maks 4500 tegn inklusive mellomrom **Underinnlegg/replikk:** Maks 1500 tegn (ca. 250 ord) **Legg ved portrettfoto.**

Alt stoff som leveres til Dagens Næringsliv, må produseres i henhold til Vær varsom-plakaten. Dagens Næringsliv betinger seg retten til å lagre og utgi alt stoff i avisen i elektronisk form, også gjennom samarbeidspartnere. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innsendte manuskripter. Debattinnlegg honoreres ikke.